

עניני חנוכה - שיעור 327

I. בזמן שאינו סכנה כזמנינו במקומינו אם מחויב להדליק נ"ח בחוץ כמו בזמן הגמרא

(א) עיין בשו"ת מנחת יצחק (ו - ט"ו) שהביא האור זרוע שנשאר בצ"ע על שאלתנו והעיטור כתב דאחר שנהגו על הסכנה נהגו ויש מתרצים דטעמא דסכנה לאו דוקא אלא גם מפני רוחות וקור בטל התקנה ולכן אפילו אם אין בו סכנה מ"מ מדליקים בפנים וכ"כ הערוך השלחן (תרע"ח - כ"ד) וי"א הטעם דאין מחזירין התקנה משום גנבים (דרכי משה סק"ט) וי"א ג"כ מפני הליצים (פסקי תשובות תרע"ח - אות 11) וי"א שמא יכבה העכו"ם ואז יעמדו ישראל כנגדם (שבות יצחק דף מ"ג) וי"א דאפילו אם אין סכנה ברוב המקומות מ"מ לפעמים יש מקומות שיש בהם סכנה וזה הסבר להפסק של רבי ישראל סלנטר במגיפת חולירע בוילנא

(ב) וי"א דהגמרא מיירי בבבל וארה"ק דשכיח ימים חמים ואפשר לקיים המצוה בחוץ אבל בשאר מדינות שפיר מדליקין בפנים אפילו מדינה דגמרא (מועדים וזמנים 3 - ק"מ) ועיין בריב"ש (ק"ה) דעכשיו הנהיגו להדליק בביהכ"נ לקיים פרסומי ניסא לרבים וע"ע בשו"ת דבר יהושע (ה - מ ו - ק"ה) דבזמן הזה אסור להדליק בחוץ כי חז"ל בטלה התקנה ותקנו בפנים דוקא ורובם חולקין עליו

II. הוספת שמן או להעמיד נר ארוך לקטן ע"ש כדי שיהא דולק חצי שעה אחר

צאת הכוכבים עיין בבה"ל (תרע"ה - ד"ה ולדין) דאפילו לדין שמדליקין נר לכא"א קטנים פטורים דגם בגדול ליכא כ"א משום הידור מצוה ואינו מחויב לחנך הקטן בהידור מצוה כ"כ בשם המאירי והמג"א והמחז"ש ולכן אולי לקטן א"צ להחמיר כולי האי ודי בנרות שעה קטנות ועוד יש אומרים שאין צריך לחנך הקטן לקיים המצוה בכל פרטי המצוה (שער הציון תרנ"ח - ל"ו צטנין לולצ) וכ"כ האשל אברהם מבוטשאטש (תרע"ה) בנרות שאינן דולקין חצי שעה וגם יש לצרף דנ"ח דמדליקין בפנים בזמנינו אין צריך שיעור (פסקי הרא"ש 3 - ג) וע"ע בח"א (קנ"ד - כ"ה) וע"ע בספר חינוך ישראל (דף מ"ד וקפ"ו) ואפשר שידליק בלא ברכה (בה"ל תרע"ג)

III. בנים ההולכים להוריהם בלילות חנוכה היכן ידליקו

(א) עיין שבת (כ"ג) "אמר רב זירא מריש כי הוינא כי רב משתתפנא בפריטי בהדי אושפיזא בתר דנסיבי איתתא אמינא השתא ודאי לא צריכנא דקא מדליקי עלי בגו ביתאי." ועיין ספר חובת הדר (דף ק"י - כ"ג) שהביא מחלוקת הרא"ש ור"ן אם יכול האכסנאי לברך גם כן. לר"ן איכא חידוש של רב זירא שאכסנאי בכלל מתחייב וממילא צריך שיתוף דלא תימא דדין נר חנוכה כדין מזוזה דכל מי שאין לו בית פטור מן המזוזה. אבל אינו יכול להדליק בברכה כי אין זה ביתו וצריך דוקא ביתו וכן משמע מפני יהושע (שנת כ"ה): כאילו היא חובת הבית וכן משמע ממחבר "צריך" לתת פרוטה להשתתף. אבל לשון הטור שסגי בפרוטה משמע שיכול אם ירצה להדליק. וזה אליבא הרא"ש שאיכא חידוש דרב זירא הוא דלא תימא שיהא בכלל אנשי ביתו אבל יש חיוב או להדליק או להשתתף לכן אפשר לומר לשיטת המחבר נר חנוכה רק מצות ביתו אפילו דלא דמי ממש כמזוזה. לכן יש מהדרין מן המהדרין דוקא לבני ביתו ושיתוף דוקא למי שאין לו בית. ולשיטת הטור ורמ"א אליבא דרא"ש יש מצות הבית וגם מצות גברא ואם אין לו בית ורק אכסנאי סגי בשיטוף שאין צריך להדליק וכזה קיים חיוב גברא.

(ב) ועוד יש מחלוקת אם אכסנאי הסומך על שלחן בעל הבית יש לו דין בני ביתו או רק אכסנאי. עיין בשו"ת הרשב"א (תקמ"ג) שדינו כאכסנאי. ולגן המלך ודעימיה יש דין בני ביתו ויכול להיות מהדרין מן המהדרין.

ג) ועוד אם צריך קביעות ימים רבים להיות אחד מבני ביתו או אפילו בלילה אחד עיין פרי חדש (תרע"ז ד"ה גשלת) ובה"ל (ד"ה צמקוס)

ד) בעל ואשתו כשאחד מהם אינו בביתו צריכין להדליק כל מי שאינו בביתו אף במקום ישראל שיכול לראות נרות חנוכה דלוקין מדין מהדרין (ע"י שיכוון שאינו יוצא בהדלקת ביתו) ואף כשלא שם ליבו וכבר הדליקה אשתו נמי יכול להדליק אם אומר שהיה רוצה לעשות כראוי לכתחילה (ולא כהמהרש"ל שהובא במ"ב תרע"ז - סקט"ז) אף באופן שאפשר לו לראות נרות של אחרים כשהן דלוקין בתוך זמן שצריכין להיות דלוקין וכא"א לו להדליק בעצמו אם אפשר לו לראות של אחרים מחויב לראות של אחרים ולברך שעשה נסים ושהחיינו ואם א"א לו להדליק וגם לא לראות אין לו לברך כלל דלא כהמור וקציעה שהסכים לו המ"ב בבאור הלכה (תרל"ג - ד"ה ושהחיינו) ואף שנמצא כן במאירי דהוא לא כרוב הראשונים וכהמג"א שסובר כן (אג"מ ה - דף קמ"ד) ומשמע מזה דרב משה סבר שעיקר חידוש דרב זירא (שנת כ"ג) הוא דלא תימא שיהא בכלל אנשי ביתו אבל יש חיוב או להדליק או להשתתף וזה כהטור והרמ"א אליבא דהרא"ש שיש מצות הבית וגם מצות גברא ואם אין לו בית ורק הוא אכסנאי סגי בשיטוף שאין צריך להדליק ובזה קיים חיוב גברא שלו

ה) היה אורח בשבת וחוזר לביתו לאחר שבת איפה ידליק? עיין בשיעורים 89 & 291

IV. בזמנינו שישנם עוברים ושבים בשוק עד שעות מאוחרות בלילה האם צריך להניח שמן בנר חנוכה שידליק כשיעור זה וגם הדלקה בפנים עוברים ושבים בבית עד זמן מאוחרת

א) עיין בתשובות והנהגות (ב - ע"ג) שהביא ראיה מהרמב"ם (חנוכה ד - ה) שהשיעור חצי שעה או יותר ונהג הרב מבריסק שנתן שמן עד חצות הלילה דלא תכלה רגל מן השוק עד זמן זה

ב) אמנם עיין בשו"ת משנה הלכות (ד - ע"ט) דשיעור זה בכל מקום ובכל זמן וכן משמע מהאג"מ (ד - ק"ח - ו) דאין צריך שמן רק לחצי שעה אחר צאת הכוכבים אף בזמן הזה ועיין בש"ג שמביא דברי התוספות וסמ"ג שבזמן הזה שמדליקין בפנים אין צריך שיעור שמן כלל דכיון שראו בני ביתו הנרות אין עוד מצוה ודי בשיעור מועט (מועדים וזמנים ותשובות והנהגות הג"ל)

V. הבנות אינן מברכות על נרות משום שאינן בתורת מהדרין מן המהדרין רק בתורת נר איש וביתו (הרב מבריסק) ועיין בתשובות והנהגות (ג - עמ"ס - ז) וע"ע בספר חנוכה מרב שמעון איידער ששמע מפי רב משה פיינשטיין דנוהגין להקל

VI. זמן היותר טוב להדלקת נר חנוכה

א) עיין בשבת (כ"ב:) דמצותה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק ואם זה באה להשמיענו זמן הדלקה או רק שיעור של שמן יש דעות בגמרא ותוספות בשם הר"י פורת כתב דאם איחר הזמן ידליק מספק דהא משני שינויה אחרינא ולר"י נראה דעתה אין לחוש מתי ידליק דאנו אין לנו היכרא אלא לבני הבית שהרי מדליקין מבפנים ועיין ברמ"א (תרע"ג - ז) דמ"מ טוב ליזהר גם בזמן הזה ובה"ל (ד"ה "ומ"מ) כתב שאע"פ שמדליקין מבפנים כיון שמדליקין בפתח הבית והוא פתוח יש הכירא לעוברים ושבים וכ"כ הרמ"א (תרע"ח - ז) ועיין במ"ב (סקל"ח)

ב) משתשקע החמה לשיטת הרא"ש והטור והמחבר הוא סוף שקיעה דהיינו צאת הכוכבים אכן בערב שבת מקדימין אבל לרשב"א ולר"ן ולמאירי ולגר"א הוא תחילת שקיעה שניה ולשיטת המרדכי (ספ"ג דשבת) ולהרמב"ם שהוא בתחילת השקיעה ראשונה ועיין באג"מ (ד - דף 189) דעשרה מינוטין אחר השקיעה הוא הזמן היותר עדיף ויתן שמן שיהיה כדי להדליק שעה ועיין בבה"ל (ד"ה "ונלכד") דאם כבתה בחול קודם צאת הכוכבים צריך לחזור ולהדליק אבל לא יברך ועיין באג"מ (ד - זרע"ש דף ז"ה) דמדליקין בשעה מאוחרת משום פרסומי ניסא דבני ביתו